

NAAR CASABLANCA

Een bewerking door Jibbe Willems

RICK
ILSA

RENAULT
SAM
STRASSER
LASZLO
UGARTE
ANNINA
JAN

VROUWEN
MAN
MUZIEK / OBER / CROUPIER / MUZIKANT

DUITSER
NAZI'S
CAFÉGASTEN
FRANSE AGENT
OMROEPBERICHT

1.

SAM

Tijd is vreemd.
Soms raast een jaar voorbij in een minuut,
dan weer duurt een seconde honderd dagen.

Tijd is een afspraak
waaraan de tijd zich zélf niet houdt.

Ik verlang soms.

Ik verlang soms terug naar analoge dagen
naar dagen in zwart-wit.

Niet omdat vroeger alles beter was,
maar omdat ik toen nog dromen kon
over een toekomst.

Verandert de wereld met de tijd?
Of veranderen alleen de namen,
woeden de oorlogen op andere continenten,
stromen de vluchtelingen enkel
een andere windrichting op,
blijft de toekomst altijd even ongewis?

Verschilt deze flatscreentijd in Ultra High Def
nou echt van de 35-millimeterdagen?

Of vergeten we soms alleen
dat mensen, waar dan ook,
wanneer dan ook,
altijd meer op elkaar lijken
dan van elkaar verschillen.

Sommige cafés zijn gemaakt voor de schemer,
weg van het daglicht, maar veilig voor de nacht

een vluchthaven voor iedereen in de kantlijn,
de marge waar het leven even

niet met zijn klauwen naar je graait.

Rick's Café Americain, het staat in neonletters
boven de spiegelende bar, is zo'n café.
Hier en daar hangen gordijnen van kleurrijke glazen kralen,
wanneer de muzikanten *pianissimo* spelen,
of de zanger *sotto voce* gaat, hoor je het getik en geritsel
van de haast onzichtbare gasten die binnenkomen
of vertrekken. Het licht is altijd indirect,
schijnt niet om te onthullen, maar om oneffenheden
te verbergen. In de schemer is alles minder scherp;
gezichten, schoonheid, wetten. De moraal.

Casablanca, het jaar 1941.
Een mensenleven terug,
in een oorlog waarvan wij hopen
dat het de laatste wereldoorlog was.

Een tijd die we ons alleen nog
in zwart-wit herinneren;
beelden die hun kleur verloren
zodra ze werden vastgelegd.

Maar wie erbij was, herinnert zich
het harde blauw dat uit de lucht spatte,
het felle groen van wat zich
aan het rode zand ontworstelde,
het licht dat ongenadig was, behalve
tegen het tweede borreluur,
als de late namiddag zijn tong
uitstak naar de avond
en de wereld in gouden vlammen vatte.

Ja. Heet. Fel. Vol geur en kleur.
Dit is Casablanca, in door
Vichy-Frankrijk bezet Marokko.

Een broeinest van corruptie,
deze zweterige wachtkamer
van de oorlog waar, wie Europa
wil ontvluchten, zijn dagen slijt.

Op deze schroeiplek, alleen
de naam al doet je tanden
knarsen van het zand,
kunnen sommige gelukszoekers
- dankzij mazzel, geld of invloed -
een doorreis pas bemachtigen
die ze via neutraal Portugal
in vrijheid brengt: Amerika.

Maar wie armer is of pech heeft
- sommige vluchtelingen zijn alles
kwijt geraakt om hier te komen -
wie niks heeft dan de hoop op
beter leven, niks dan zijn dromen
en een lege maag, niks dan
zijn doorzettingsvermogen,
die moet wachten. Wachten. Wachten.

RENAULT

Heil Hitler.

STRASSER

Heil Hitler.

RENAULT Kapitein Renault, hoofdinspecteur,
aangenaam kennis te maken.

STRASSER Dank u.

RENAULT Welkom in Casablanca.
Heeft u een goede reis gehad?

STRASSER Ik zeg altijd: onder *der Rhein*
begint Afrika, maar om er nu
daadwerkelijk te zijn, ja, dat is wel
unheimlich. Je hoeft maar een paar
tinten van de Ariërs verwijderd te zijn
en de chaos kriebelt al onder de huid,
nietwaar?

RENAULT Is het u hier wellicht een beetje
heet onder de voeten, majoor?

STRASSER Och. Als Duitser moet ik bestand zijn
tegen een waaier aan klimaten. Onze
laarzen gaan van Rusland tot de Sahara.
Of refereerde u niet aan het weer,
kapitein Renault?

RENAULT Waar anders aan, mijn beste?

STRASSER De twee Duitse koeriers die in de trein
uit Algerije zijn vermoord, zij hadden
doorreispassen bij zich. Heeft u al
stappen ondernomen?

RENAULT Uiteraard, wij nemen deze zaak
hoog op. We hebben naast de
gebruikelijke verdachten ook
de ongebruikelijke verdachten opgepakt.
De dader is een bekende van de politie.

STRASSER In hechtenis, neem ik aan.

RENAULT Oh, daar is geen haast bij.

Renault haalt zijn pakje rookwaar tevoorschijn, biedt Strasser een sigaret aan.

STRASSER Dank u, net als de Führer rook ik niet.

RENAULT De dader zit vanavond in Ricks *Café Americain*.
Daar zit iedereen die de schemer
een warm hart toedraagt.

STRASSER U zegt het mooi, maar ik hoor liever
resultaat dan poëzie.

Renault wil zijn sigaret aansteken, Strasser pakt de sigaret af, verpulvert deze.

STRASSER Ik zou het op prijs stellen
als hier niet wordt gerookt.

RENAULT Jawohl, Herr Major.

Renault klikt met zijn hakken, af.

SAM Ook in grijze zones is de vrede altijd wankel,
en woekert het onheil door de ether.

Maar laat de stilte toch niet zinderen.

Laat mij, Sam, u meevoeren naar Ricks café. Hier,
onder dekking van de nacht, mogen geheimen
onder hun steen vandaan kruipen, zich uitrekken,
zich behaaglijk nestelen in hart of schoot.

Sam begint te spelen.

SAM Het is vol, vanavond. Het is altijd vol.
Wie iets te vieren heeft, drinkt.
Wie iets vergeten wil, drinkt.
Wie wacht, drinkt. In Casablanca
is er altijd reden om te drinken.

Iedereen in Ricks café
is op zoek naar iets
om de holte in de borstkas
mee te dempen.

Het menselijke wrakhout en jutgoed
dat hier is aangespoeld, bestaat
uit alle gezindten, hier drinken
- aan dezelfde tafel soms –
de ontheemde en de uitgewekene,
de nazi en de collaborateur,
de émigré en de migrant, waarbij
geld het enige verschil
tussen die laatste twee is.

Hier zoemen de verlangens, knisperen de levers,
en in de achterkamertjes, toegankelijk alleen
voor wie Rick toegang heeft verleend,
raast het rouletteballetje door het geprepareerde wiel.

RICK Geprepareerd? Leugens,
verliezers zien overal complot.
Vraag het een winnaar,
die zal zweren dat ik eerlijk ben.

RENAULT Zeker. De politie heeft geen
onrechtmatigheden kunnen constateren
in het casinogedeelte van *Ricks Café Americain*.

RICK Daarbij win je vaak.
RENAULT Altijd.
RICK Altijd.
RENAULT Rick Blaine is een eerlijk man.
RICK Niet overdrijven Louis.
RENAULT Goed. Zo eerlijk als mogelijk is
in een stad als Casablanca.
DUITSER Aufmachen! Jetzt! Lass mich rein!

Rick, die tegen zichzelf schaakt, schudt zijn hoofd.

DUITSER *Ich weiss dat er hier gegokt wird!*
Hoe dürfen Sie mich die Tür te wijzen!

RICK *Ich weiss helemaal niets.*

DUITSER *Ich bin welkom in alle casino's*
von Honolulu bis Parijs,
als u denkt das ich mich de Zugang
ontzeggen lass tot zo'n achterafzaaltje
haben Sie het deerlijk mis!

RICK Deerlijk nog wel.

DUITSER *Wissen Sie wel wie ich bin!*

De Duitser geeft hem zijn visitekaartje.

RICK Ik heb werkelijk geen idee.

DUITSER *Ich bin een ganz grote,*
in het horecawezen.
In Berlin alleen al
besitz ich dreizehn restaurants!

RICK Kosher?

DUITSER *Was?*

RICK Mijn afwasser bezat veertien restaurants.
Allemaal kosher.
Ik dacht: misschien kent u elkaar.

DUITSER *Was sagen sie nou?*
Was denken sie wel!

Rick verscheurt het visitekaartje van de Duitser.

RICK U bent welkom uw geld uit te geven
aan de bar.

DUITSER *Das ist schandalig!*

RICK Niet zo schandalig als uw accent.

DUITSER *Ich soll die Autoritäten op de hoogte brengen!*

RICK Doet u dat.

RENAULT Oui. Doet u dat.

De Duitser gaat woedend af.

Ugarte verschijnt, een kruiperig maar gluiperig mannetje. Hij is nerveus.

UGARTE Hi, hey, eh, sorry, Rick, mag ik, eh, zou ik binnen mogen komen?

Rick knikt.

UGARTE Weet je, Rick, als ik je zo bezig zie met die lastige klant, zou ik zeggen dat je dit al je leven lang doet.

RICK Waarom denk je van niet dan?

UGARTE Je bent toch niet je hele leven kroegbaas geweest of wel?

RICK Wat is daar mis mee?

UGARTE Niks, natuurlijk, niks, sorry, ik dacht alleen, met jouw verleden...

RICK Wat weet jij van mijn verleden?

UGARTE Niks, ik bedoel, gaat me niks aan, soms gaat mijn verbeelding met me op de loop, snap je?

RICK Nee snap ik niet. Wil ik ook niet snappen.

Rick maakt aanstalten te gaan.

UGARTE Wacht even. Ik...

RICK Wat?

UGARTE Wat vreselijk wat er gebeurd is, hè, met die twee Duitse koeriers, heb je het gehoord?

RICK Ze hebben mazzel. Tot gisteren waren het twee grijze ambtenaartjes, vanaf vandaag zijn het gevallen helden van *das Dritte Reich*.

UGARTE Ja, ja, als jij het zegt, ja. Zeg. Mag ik je wat te drinken aanbieden alsjeblieft?

RICK Nee.

UGARTE Ach ja dat is ook zo,
jij drinkt nooit met klanten.
Jij veracht mij, of niet?

RICK Daar heb ik nooit zo over nagedacht,
maar waarschijnlijk wel, ja.

UGARTE Waarom toch? Heb je iets
tegen mijn werkzaamheden?

Denk eens aan al die arme vluchtelingen,
die zouden nergens heen kunnen,
met hun rug tegen de muur,
wachtend op de kogel of de cel,
als ik er niet was, als ik ze niet hielp
dan zouden ze al tot ontbinding
zijn overgegaan. Wil je dat dan?

RICK Ik wil niets.

UGARTE Er zal altijd oorlog zijn. Honger. Geweld.
En mensen die daarvoor vluchten.
En dat snap ik. Ik help ze.

RICK Uit de goedheid van je hart.

UGARTE Ja, zeker, uit de goedheid
van mijn hart. En uit de honger
van mijn portemonneetje.

RICK Je portemonneetje moet ook eten.

UGARTE Ik heb monden te voeden.
Nou ja, eentje, mijn eigen.
Maar is dat minderwaardig?

RICK Dat zeg ik niet.

UGARTE En denk eens aan al die levens op drift,
verscheurde families, ouders
die hun kinderen wanhopig missen,
dat is niet mijn schuld, of denk je dat ik
die vluchtelingenstroom veroorzaak?

RICK Ik denk niks.

UGARTE Ik voorzie in een behoefte.
Als ik het niet doe, doet een ander het.
En ik ben goedkoop. Ik vraag de helft
van wat de anderen rekenen. De helft.
En dan vind je mij een parasiet?

RICK Ik heb niks tegen parasieten,
ik heb iets tegen schijnheiligen.

Ugarte haalt een envelop uit zijn jasje tevoorschijn.

UGARTE Moet je zien, Rick, weet je
 wat dit is? Ik durf te wedden
 dat je zoiets nog nooit hebt gezien.
 Twee doorreispassen. Kijk eens
 naar die handtekening.

RICK Zozo. Is die echt?

UGARTE Zou ik iets vervalsen? Ja,
 dat zou ik. Maar het hoeft niet.
 De handtekening is echt.
 De passen zijn echt. Hiermee
 kom je zonder tegenstand
 of lastige vragen overal langs.
 Deze passen zijn hun gewicht
 in goud waard.

RICK Zoveel wegen ze niet.

UGARTE Je snapt wat ik bedoel. Vanavond
 verkoop ik ze, voor een klein fortuin,
 dan is het dag dag Casablanca,
 kan ik hier eindelijk weg. Weet je,
 Rick, ik heb veel vrienden in de stad,
 maar juist omdat jij me veracht,
 ben je de enige die ik vertrouw.
 Wil je ze alsjeblieft even voor mij
 in bewaring houden?

RICK Hoe lang?

UGARTE Uurtje? Iets langer misschien?

Rick pakt de envelop.

RICK Niet veel langer.
 Ik wil ze hier niet de hele nacht.

UGARTE Dank je. Ik wist dat ik op je kon rekenen.
 Ik verwacht mijn klanten elk moment.
 Oh! Dit wordt een geweldige nacht, Rick.
 Ik ga mijn geluk beproeven op je roulette.

RICK Doe dat.

Ugarte wil vertrekken.

RICK Nog een dingetje, Ugarte.
 Ik hoorde dat die Duitse koeriers...

UGARTE De Helden van het Vaderland.

RICK Die ja. Het gerucht gaat
 dat zij die passen bij zich droegen.

Ugarte geeft eventjes geen antwoord.

UGARTE Hm. Grappig. Dat gerucht
 heb ik ook gehoord.
 Arme drommels.

Ugarte glimlacht vreemd. Even stilte tussen hem en Rick. Ugarte af.

2.

Het geluid van een vliegtuig dat overvliegt. Rick kijkt naar de lucht.

RENAULT Het vliegtuig naar Lissabon.
 Zou je daar in willen zitten?

RICK Hoezo? Wat is er in Lissabon?

RENAULT De overstap naar Amerika.

Rick geeft geen antwoord. Hij kijkt niet vrolijk.

RENAULT Ik heb me vaak afgevraagd
 waarom je niet gewoon teruggaat.

RICK Naar mijn eigen land?

RENAULT Naar Amerika. Ja. Heb je het
 collectegeld van de kerk gejat?
 Heb je de vrouw van een senator verleid?
 Ik denk, maar dat is omdat ik
 een romantische ziel ben,
 dat je iemand hebt vermoord.

RICK Een combinatie van die drie, ja.

RENAULT En waarom ben je in godsnaam
 (als die zich nog durft te vertonen)
 in Casablanca terecht gekomen?

RICK Ik had begrepen dat het water hier
 goed voor de gezondheid was.

RENAULT Water? Welk water?
 We zitten in de woestijn!

RICK Ik ben verkeerd voorgelicht.

RENAULT Dit land moet ooit vol water zijn geweest,
 kolkende zeeën, golven vol prehistorische vissen
 met woeste witte schuimkoppen, voor alles droog viel,
 verstofte, vol liep met murw gebeukte lucht
 en voetstappen van ter dood veroordeelden.

 Mijn excuses, Rick, als ik te lang
 zonder vrouwelijk gezelschap zit
 wil ik wel eens last krijgen van poëzie.

RICK Daar zou ik mee naar een dokter gaan.

RENAULT Ik vertrouw dokters niet. Het zijn beulen.

RICK Beulen zijn zeer effectief tegen ziekte.

RENAULT À propos, Rick, het zal er hier straks wellicht wat ruig aan toe gaan.

RICK Ah, jij zorgt vanavond voor entertainment?

RENAULT In zekere zin. We gaan een arrestatie verrichten.

Rick reageert verveeld.

RICK Oh ja? Alweer?

RENAULT Dit is geen ordinaire arrestatie, nee nee, het gaat hier om een moordenaar.

Er valt een kleine reactie te zien in Ricks ogen. Renault merkt het op.

RENAULT Als je overweegt hem te waarschuwen: laat het gaan. Hij kan ons toch niet ontsnappen.

RICK Ik steek m'n nek voor niemand uit.

RENAULT Dat is een verstandige bedrijfsvoering. Enfin. Er is hooggeëerd publiek vanavond. Majoor Strasser van 't *Reich*. Die arrestatie is vooral een showtje voor hem. Om de efficiëntie van het plaatselijke politieapparaat te demonstreren.

RICK Juist ja. En wat doet die Strasser hier? Die is vast niet alleen voor jouw toneelstukje uit Berlijn over komen vliegen.

RENAULT Misschien niet. Misschien is er iemand op weg naar Amerika in Casablanca terecht gekomen. Iemand die een klein fortuin kan betalen aan wie hem van de juiste reisdocumenten voorziet.

RICK O ja? Wie is die iemand?

RENAULT Victor Laszlo.

RICK Zo. Victor Laszlo.

RENAULT Rick, dit is de eerste keer dat ik zie dat je onder de indruk bent.

RICK De halve wereld is onder de indruk van hem.

RENAULT Het is van het grootste belang dat Laszlo Amerika niet bereikt. Hij blijft in Casablanca.

RICK Ik ben benieuwd hoe hij het gaat doen.

RENAULT Wat gaat doen?

RICK Ontsnappen.

RENAULT Ik zeg je net...

RICK Hij is uit een concentratiekamp ontsnapt.
Hij is aan de nazi's ontsnapt
die hem half Europa over hebben gejaagd.
Denk je nou echt dat jij hem tegen kan houden?

RENAULT Casablanca is eindstation.
Geen doorreis pas voor hem.

Hij kijkt Rick indringend aan.

RENAULT Begrijp je?

RICK Louis, je denkt toch niet
dat ik die man ga helpen?
Ik heb wel wat beters te doen.

RENAULT Ik ken je dossier, Rick.

RICK Lijkt me weinig enerverend leesvoer.

RENAULT Toch wel. Staan grappige dingen in.
Wist jij dat je in 1935 wapens
Ethiopië binnen hebt gesmokkeld?

RICK Staat me vaag iets van bij.

RENAULT En dat je in 1936 in Spanje
tegen de fascistten hebt gevochten?

RICK Een man moet ergens de kost mee verdienen.

Rick haalt een pakje sigaretten tevoorschijn. Geeft Renault er een, en zichzelf.

RENAULT Dat snap ik maar al te goed.

RICK Je kan niet te kieskeurig zijn.

Ze staan op het punt de sigaretten aan te steken.

RENAULT Ach, de voorstelling gaat beginnen.

Een aantal nazi's op, ze kijken rond, op zoek naar Ugarte. Renault wijst hem met een hoofdbeweging aan.

UGARTE Rick?

RICK Sam, muziek alsjeblieft.

Sam begint te spelen.

Tijdens de volgende dialoog wordt op de achtergrond Ugarte met geweld door nazi's overmeesterd en gearresteerd, dat gaat er niet vriendelijk aan toe. Tamelijk onaangenaam zelfs. Hij wordt onprettig, pijnlijk en langdurig in elkaar geslagen. Ugarte kijkt in zijn wanhoop naar Rick, maar deze negeert de commotie, neemt nog een slok en denkt na over zijn schaakprobleem.

3.

Ugarte wordt afgevoerd.

RICK Muziek!

Sam speelt, terwijl een schoonmaakkploeg het bloed weg probeert te poetsen.

SAM De avond vordert en het hart
dat bij schemering nog zwaar was
drijft nu haast gewichtloos in de borstkas,
drijft nu op de druppels drank
die het verdriet op afstand houden.

ILSA Is het hier?

LASZLO Het zou hier moeten zijn.

SAM Een echtpaar dat, aan het gegroefd gelaat te zien,
samen zowel het goede als het slechte heeft doorstaan,
maar nog altijd knap is, jeugdig zelfs,
stapt Ricks café binnen. Alert. Nuchter nog,
dat moet haast wel, vers van de boot,
de oorlog ligt als een stoflaag op hun huid.

LASZLO Ik zie niemand die op de beschrijving
van Ugarte lijkt.

ILSA Ik heb hier geen goed gevoel over Victor.

LASZLO Hij heeft de papieren. Ik kijk even rond,
misschien zit hij ergens anders. Wacht hier.

Laszlo gaat rondkijken. Ilsa kijkt naar Sam, Sam kijkt weg. Renault komt binnen.

RENAULT U moet mevrouw Ilsa Lund zijn.
Aangenaam, neem ik aan.

ILSA En u bent?

RENAULT Ik ben de sater die op zaternacht
zijn glim in salvo's naar u lacht.

ILSA Hm.

RENAULT Er is mij ter ore gekomen
dat u de mooiste vrouw zou zijn
die ooit voet heeft gezet in Casablanca.

ILSA En?

RENAULT Een schandalige understatement.
Ik ben Capitain Renault. *At your service.*

ILSA U bent te vriendelijk, Capitain.

RENAULT Daar zijn de meningen over verdeeld.

ILSA Die jongen, achter de piano,
die komt me bekend voor.

RENAULT Sam?
Die is met Rick meegekomen uit Parijs.

ILSA Rick?
Wie is Rick?

RENAULT Nou, mevrouw, dit is Rick's café
en Rick is, nou ja...

ILSA Is wat?

RENAULT Hij is het soort man dat,
zou ik een vrouw zijn en
de knappe Capitain Renault was niet in de buurt,
dan was Rick de man
waar ik verliefd op zou worden.
Maar ik ben natuurlijk geen vrouw,
dat is wel duidelijk,
dus ik ben het niet. Verliefd. Op Rick.
Nu goed, ik ben aan het bazelen, ik eh,
ik ga mezelf eens aan uw man voorstellen.

Renault gaat weg. Ilsa komt bij Sam staan.

ILSA Hallo Sam.

SAM Hallo Ilsa.
Ik had nooit gedacht
jou ooit weer te zien.

ILSA Het is een tijd geleden.

SAM Een hele tijd.
Veel gebeurd, sindsdien.

ILSA Waar is Rick?

SAM Naar huis.

ILSA Vroeger kon je beter liegen Sam.

SAM Laat hem met rust, Ilsa,
jij brengt hem ongeluk.

ILSA Speel ons liedje eens,
om het af te leren.

SAM Ik weet niet waar je het over hebt.

ILSA Dat weet je best,
alsjeblieft,
doe het voor mij.

SAM Ik weet niet meer hoe het gaat.

ILSA Dan zing ik het voor je.

Ilsa zingt As Time Goes By.

ILSA Nu jij, Sam.

Sam zingt As Time Goes By. Rick verschijnt. Boos. De muziek stopt.

RICK Ik wil dat hier niet horen Sam,
dat weet je!

Hij ziet Ilsa, Rick en Ilsa kijken elkaar aan.

ILSA Rick...

Victor Laszlo verschijnt.

ILSA Rick, dit is Victor Laszlo.

RICK Ah?

ILSA Mijn echtgenoot.

RICK Ah.

LASZLO Hoe maakt u het?

RICK Ja. Ja. En u?
Aangenaam.

LASZLO U heeft hier een erg interessant café.
Mijn complimenten.

RICK Ja. Ook. Mijn complimenten.

LASZLO Waarvoor?

RICK Uw werk.

LASZLO Dank u.
Ik doe mijn best.

RICK We doen allemaal ons best,
maar u doet echt iets.

LASZLO Kennen jullie elkaar?

RICK Ja.
Van vroeger.
Wanneer was de laatste keer
dat we elkaar zagen?

ILSA Op de dag dat de Duitsers
Parijs binnen stampten.

RICK Zo'n dag vergeet je niet snel.

ILSA Zeker niet.

RICK Ik herinner me alles nog,
ieder detail.
De Duitsers droegen grijs,
jij blauw.

ILSA Ik heb die jurk nog steeds.
Die draag ik weer op de dag
dat de Duitsers zijn verdwenen.

Laszlo strijkt een lucifer af en wil een sigaret aansteken.

LASZLO Aangenaam u te ontmoeten,
nu, als u het ons toestaat,
wij hebben een afspraak.

RICK Natuurlijk.

Laszlo en Ilsa vertrekken.

4.

SAM Later die nacht, als zelfs
de motten aan de bar
het fladderen moe zijn
zit Rick alleen in zijn café
en drinkt hij, drinkt hij, drinkt hij,
maar niet elke scherpe rand
laat zich met drank polijsten.

RICK Sam, als het december negentien eenenveertig is
in Casablanca, hoe laat is het dan in New York?

SAM Ik heb geen idee,
mijn horloge is al een hele tijd kapot.
Er is zand in gekomen.

RICK Die liggen te pitten, in New York,
allemaal daar in Amerika,
iedereen in slaap gesukkeld,
en waarom niet? Wat kunnen wij ze schelen,
in verre hete landen onder de evenaar.

SAM Het geeft niks
de tijd blijft toch verstrijken.

RICK Van alle cafés in alle steden ter wereld,
komt ze die van mij binnen banjeren.
Spelen, Sam, je weet welk nummer.

SAM Ik heb geen idee.

RICK Je hebt het voor haar gespeeld.
Dan kan je het ook voor mij spelen.

SAM Ik weet niet meer hoe het gaat geloof ik.

RICK Als zij het kan hebben,
dan ik ook. Spelen!

SAM Ja baas.

Hij begint te spelen.

5.

Het kantoor van Strasser.

- LASZLO U wilde mij spreken?
- STRASSER Ja, meneer Laszlo, dank u dat u op zo'n korte termijn langs kon komen. Wilt u iets drinken? Koffie? Thee.
- LASZLO Nee dank u.
- STRASSER Een sigaret, misschien?
- LASZLO Ik probeer te stoppen.
- STRASSER Heel verstandig, het is rotzooi. Met elke trek ademt u de dood in.
- LASZLO U zal het weten.
- STRASSER Hm. Het lijkt of u mij graag als belichaming van het kwaad ziet. Maar ik ben het kwaad niet, meneer Laszlo. Ik ben niets meer dan een ambtenaar, het is niet persoonlijk.
- LASZLO Het kwaad vermomt zich vaak als doodgewone zaken, de grootste ratten dragen een vacht van grijze muis.
- STRASSER Ik hoor dat u het wel persoonlijk opvat.
- LASZLO Hoe kan ik anders?
- STRASSER U bent een gevangene van het Derde Rijk, meneer Laszlo. Een ontsnapte gevangene, weliswaar, maar desalniettemin veroordeeld en voortvluchtig.
- LASZLO Uw rechtsstaat is de mijne niet.
- STRASSER Waarvan akte. Maar het moet me toch van het hart, Victor. Mag ik Victor zeggen?
- LASZLO Nee.
- STRASSER Af en toe, meneer Laszlo, dienen de kaarten eens goed geschud te worden, af en toe moet de bezem erdoor en moeten we de rommel opruimen.

Want als we jullie je gang laten gaan
valt Europa binnen de kortste keren ten prooi aan anarchie.

LASZLO Uw vrede zal een gewelddadige zijn
die alleen met wapens vol te houden is.

STRASSER Wij zijn een beschaafd volk,
dat zijn wij altijd geweest:
al eeuwen een baken van licht
in een duister Europa.

LASZLO En in slechts enkele jaren
weet u eeuwen beschaving
ongedaan te maken.

STRASSER Ach dat zal wel loslopen.
Of bedoelt u de joodse 'beschaving'?
Voor zover je van beschaving kan spreken,
dan ja, die maken we ongedaan,
maar dat is niet per se iets waar ik trots op ben.

LASZLO Af en toe moet de bezem erdoor.

STRASSER Juist. U snapt het.
Bent u een jood?

LASZLO Of ik een jood ben? Doet het ertoe wat ik ben?
Misschien ben ik wel niks, atheïst, communist, moslim.
Doet het ertoe waar ik vandaan kom, of waar ik heen ga?
Misschien ben ik wel mens.

STRASSER Waar u heen gaat, ja, dat doet er zeker toe.
Het is mijn taak ervoor te zorgen
dat u helemaal nergens heen gaat.

LASZLO Of u daarin slaagt is natuurlijk
nogal twijfelachtig.

STRASSER Denkt u? Nee hoor.
Ieder uitreisvisum dient voorzien te zijn
van de handtekening van Capitain Renault,
de kans dat u zulk een document bemachtigt
acht ik verwaarloosbaar.

LASZLO In dat geval hoop ik
dat ik Casablanca snel leer waarderen.

Laszlo wil vertrekken.

STRASSER U hoeft zich niet te haasten.
Tijd genoeg van Casablanca te genieten.
Al ben ik ook bereid u
onder voorwaarden
naar Lissabon te laten vertrekken.

LASZLO Onder voorwaarden.

STRASSER U weet wie de leiders zijn
van het ondergrondse verzet.
In Parijs, in Praag, in Brussel,
in Amsterdam, in Oslo,
in Belgrado, in Athene.

LASZLO Zelfs in Berlijn.

STRASSER Kijk eens aan. Prachtig.
Welnu, mocht u de namen
en verblijfplaatsen van deze individuen,
van deze staatsondermijners,
van deze terroristen,
voor mij op willen schrijven,
dan krijgt u vandaag nog
uw uitreisdocumenten.

LASZLO U heeft hun namen niet
uit mij weten te trekken
in het concentratiekamp,
waar u wat overtuigender methoden
tot uw beschikking had,
waarom denkt u
dat ik nu wel bereid ben
mijn medestrijders te verraden?

STRASSER In het zicht van de vrijheid
worden principes soms wat elastischer.
Dat zal niemand u kwalijk nemen.
Vooral uw echtgenote niet.
Een mooie vrouw, overigens.
Heeft zij het naar haar zin,
hier, in de hitte van Casablanca?

LASZLO Met mijn vrouw gaat het goed, dank u.

Stilte.

STRASSER Dus u gaat niet op mijn aanbod in?

Laszlo staat op, wil vertrekken.

STRASSER À propos, was u gisteravond
op zoek naar iemand?
Naar ene Ugarte?

LASZLO Die zou ik graag willen spreken.

STRASSER De heer Ugarte is spijtig genoeg verhinderd,
hij is nogal dood snapt u.
Loodvergiftiging, waarschijnlijk,

de omstandigheden zijn nogal mistig.
Een heel akelige toestand,
Het lijkt wel of de wereld
steeds onveiliger wordt.

LASZLO

Goedendag, *Herr* Strasser.

STRASSER

Goedendag, *pane* Laszlo,
geniet van uw verblijf.

Laszlo af.

6.

- RICK Waarom ben je naar Casablanca gekomen?
D'r zijn genoeg andere plekken op de wereld.
- ILSA Ik was niet gekomen als ik had geweten
dat jij hier zou zijn. Geloof me, Rick, het is waar.
- RICK Grappig om je stem te horen. Je klinkt
nog precies hetzelfde. Nog precies zo
als toen je zei: "Rick, mijn liefste,
ik volg je overal naartoe, wij stappen samen
in de trein en blijven altijd in beweging."
- ILSA Ik snap hoe je je voelt.
- RICK Ja? Snap je dat? Hoe ik mij voel?
Hoe voel ik mij? Nou? Precies.
Hoe lang waren wij samen, in Parijs?
- ILSA Ik heb het niet bijgehouden.
- RICK Nou, ik anders wel.
Ik herinner me elke dag.
Het was gezellig, toch?
Verliefd in Frankrijk,
dat is toch mooi?
- ILSA Het was een bijzondere tijd.
- RICK Vooral de laatste dag.
Zie het nog zo voor me.
Een kerel, in de regen,
alleen op het perron.
- ILSA Het regende niet, die dag.
- RICK Dit is mijn herinnering, Ilsa.
- ILSA Ok.
- RICK De man heeft een beetje een
vreemde uitdrukking op zijn gezicht.
Misschien omdat zijn ingewanden
er zojuist zijn uitgetrokken.
- Rick neemt een slok.*
- RICK Wie zal het zeggen.
- ILSA Het is nooit mijn bedoeling –
- RICK Nee. Dat is het nooit.

Ilsa wijst naar de fles drank.

ILSA Hoeveel heb je daarvan gehad?

RICK Nog lang niet genoeg.

ILSA Maat houden was nooit je sterkste kant.

RICK Heb je dat liever,
een man die maat houdt?

ILSA De wereld is groter dan Parijs,
mijn leven langer dan de dagen dat wij samen waren,
perfectie bestaat alleen in herinneringen
die lang genoeg gepolijst zijn
zodat er geen scherp randje meer aan zit
om jezelf aan open te halen.

RICK Vertel eens, voor wie heb je me verlaten?
Voor die verzetsheld van je,
of waren er nog anderen?

ILSA Rick...

RICK Een reeks naamloze kerels
om je bed warm te houden.

ILSA Zo kan ik niet met je praten.

RICK Nee, jij bent discreet.

ILSA Ik had niet moeten komen.

RICK Ha!

Ilsa vertrekt. Rick schenkt nog eens in. Hij drinkt. Muziek.

7.

Ricks Café Americain.

SAM Het is dag. Nacht. Schemer.
 Wellicht staan we buiten de tijd,
 niemand die het weet.
 De klokken zijn gesmolten,
 de tijd is gestold en wij,
 onder onze stolp, wij drinken.

MAN L'chaim!

RICK L'chaim.

De man slaat zijn borrel in één keer achterover. Rick ook.

MAN Nog.

Rick schenkt in.

RICK Van het huis.

MAN Ik heb geld.

RICK Het is goed,
 van het huis.

MAN Beledig me niet!
 Ik betaal!
 Wat denk je wel?
 Omdat ik een jood ben zeker!

RICK Prima, ik zet het op de rekening.

MAN L'chaim!

RICK L'chaim.

Rick loopt verder.

MAN Laat de fles maar staan.

Rick laat de fles staan. De man blijft zichzelf bijschenken.

Een vrouw, jong, spreekt Rick aan.

ANNINA Meneer Rick?
 Mag ik u even spreken?

RICK Hoe kom jij hier binnen?
 Wij schenken niet aan minderjarigen.

ANNINA Capitain Renault heeft me meegenomen.

RICK Natuurlijk heeft hij dat.

ANNINA Mijn man is er ook.

RICK Oh ja? Wat progressief van Renault.

ANNINA Meneer Rick, wat voor soort man is Capitain Renault?
Is hij te vertrouwen?

RICK Zeg, wacht even, van wie moet je dat vragen?

ANNINA Van hem.

RICK Dat dacht ik al.
Waar is je man?

ANNINA Bij de roulette.
Hij probeert genoeg te winnen voor uitreisvisa.
Maar dat gaat niet zo goed.

RICK Hoe lang zijn jullie getrouwd?

ANNINA Acht weken. We komen uit Bulgarije.
Het gaat daar heel slecht, meneer.
Dus Jan en ik, we willen niet
dat onze kinderen in zo'n land opgroeien.

RICK Dus jullie willen naar Amerika.

ANNINA Ja, maar we hebben niet veel geld.
Het was veel duurder hier te komen dan we dachten.
En Capitain Renault zag ons, en hij was zo aardig,
hij zegt dat hij aan uitreisvisa kan komen,
maar we hebben geen geld.

RICK Weet hij dat?

ANNINA Ja.

RICK En hij wil je nog steeds visa geven?

ANNINA Ja, meneer.

RICK En nu wil je weten...

ANNINA Of hij zijn beloftes nakomt.

RICK Altijd.

ANNINA *bezorgd* Oh, meneer, u bent een man,
als iemand heel veel van u hield,
zoveel dat uw geluk het enige was
dat ze in heel de wereld verlangde,
zou u dan, als ze iets vreselijks deed
om u gelukkig te maken,
zou u haar dan kunnen vergeven?

RICK Niemand heeft ooit zoveel van me gehouden.

ANNINA En als hij er nooit achter zou komen,
als het meisje het vreselijks
in haar hart opgesloten hield?
Dan zou het goed zijn, toch?

RICK Moet ik je advies geven?
Ga terug naar Bulgarije.

ANNINA Als u toch eens wist hoeveel het voor ons betekent
om Europa te verlaten, om naar Amerika te gaan!
Maar Jan mag hier nooit achter komen.
Ik ben geestelijk zoveel ouder dan hij.

RICK Ja, nou ja, iedereen in Casablanca heeft problemen.
Misschien komen jullie er wel uit.
Nog een prettige avond, mevrouw.

Annina blijft verslagen zitten, Rick loopt naar de croupier, waar Jan staat te gokken.

CROUPIER Gaat u nog inzetten, meneer?

JAN Nee, nee, ik denk het niet.

RICK Heb je tweeëntwintig al geprobeerd?

Jan kijkt Rick aan, in verwarring.

RICK Tweeëntwintig, zei ik.

De croupier draait aan het wiel.

CROUPIER *Faites vos jeux.*

Jan legt zijn fiches op 22. Het wiel draait. Niemand zegt iets.

CROUPIER Tweeëntwintig. Zwart.
Het is uw geluksdag meneer.

RICK Haal je geld en kom niet terug.

MAN L'chaim!

RICK Heeft u misschien genoeg gedronken?

MAN Nooit!

Ik ben hier over zee gekomen,
bijna verzopen! Ik heb gezworen
nooit meer water aan te raken.

Geen druppel!

Liever een dronken vluchteling
dan een verdronken vluchteling.

RICK Uiteindelijk is er geen verschil.

MAN Ik heb er nog lang over gedaan.
Maar ik heb het gered!
Hier ben ik! In veiligheid!
Nou ja, veiligheid is betrekkelijk,
overal waar je komt
duiken die zwijnen op.

Hij heft zijn glas naar Strasser aan de andere kant van de bar.

MAN Prosit!

STRASSER Prosit!

MAN Het is vreemd, vind ik, heel vreemd,
dat iemand die aan de doodskoppen
en de bliksemschichten is ontvlucht, ik,
aan jullie!, aan jullie doodskampen
en willekeurige executies is ontsnapt,
met smeergeld, met geluk, met verraad,
oh ik heb smerige dingen moeten doen
om hier te komen, maar hé, ik ben er,
ik heb het gered, of niet?

RICK U leeft.

MAN Amper, maar daar gaat het niet om,
wat ben ik aan het zeggen, ja,
dat het vreemd is om als je
door een rivier van bloed bent gewaad,
dat je als je eindelijk aan de overkant,
dat je als je het gered hebt – dat je dan
om je dan dood te drinken, maar
ik zal je eens wat zeggen, want
zolang je aan het rennen bent
moet je vooruit kijken, zolang je vlucht
kijk je niet achterom en als je dan
op een plek komt
waar je even adem kan halen
dat je dan, en waarom?,
ik kén de Torah toch,
ik wéét toch van Lot en zijn vrouw?,
dat je dan omkijkt
en Sodom ziet branden,
de vernietiging ziet
de vernietiging die je dacht te ontsnappen
maar die je heeft aangetast
een woekerende tumor
elke dode is een uitzaaiing
je dochters opgeknoopt
verkracht en opgeknoopt en
niet per se in die volgorde en

dat je waar je dan ook heen gaat
dat je dat nooit meer
ach laat mij maar lullen
laat mij maar lach liever om mij
lach! ik ben een verwarde man
ik moet blij zijn, blij,
ik kan l'chaim zeggen
ik mag l'chaim zeggen
tot ik niet meer kan
l'chaim! L'chaim! L'chaim!
Op het leven!
Op het leven!
Op het leven!

De man drinkt.

STRASSER Prosit.
Met zulke joden
heb je geen kamp meer nodig.

MAN L'chaim!

De man raakt buiten bewustzijn. Laszlo komt binnen.

LASZLO Meneer Blaine, Rick,
ik vroeg me af,
zou ik u even kunnen spreken?
Ik wil je wat vragen.

RICK Vraag maar.

LASZLO Ik zou je liever onder vier ogen willen spreken.

RICK We gaan wel naar mijn kantoor.

Rick en Laszlo gaan naar het kantoor van Rick.

RICK Let niet op de rommel.

LASZLO Na mijn vorige verblijf
ben ik heel wat gewend.

RICK Ja? Zijn die kampen niet aangeharkt?
Ik dacht dat de Duitsers zo *ordentlich* waren.

LASZLO Het viel mij ook reuze tegen.

RICK Vertel, wat kan ik voor je doen.
Laat me raden: je zoekt
een leuk meisje voor d'r bij.

LASZLO Ik heb de eer om onderdeel te zijn
van een belangrijke ondergrondse beweging.

RICK Dat zijn mollen ook.

LASZLO Je kan je misschien voorstellen hoe belangrijk het is voor het verzet, voor het leven van duizenden, tienduizenden mensen, als ik, in vrijheid, New York bereik om mijn werk voort te zetten.

RICK Mijn voorstellingsvermogen is beperkt. En politiek is ook nooit zo mijn ding geweest. Ik ben barman in een provinciestadje.

LASZLO Als ik mijn vrienden in de beweging mag geloven is dat valse bescheidenheid.

RICK Ik ben niet verantwoordelijk voor geruchten.

LASZLO Hardnekkige geruchten. Indrukwekkend ook. Je hebt wapens Ethiopië binnengesmokkeld, je hebt tegen de fascistten in Spanje gevochten.

RICK Als jij het zegt.

LASZLO Vreemd toch, vind je niet, dat jij altijd aan de kant staat van de onderliggende partij.

RICK Heel vreemd. Ik zal wel ongeluk brengen.

LASZLO Geluk is een onrechtvaardig concept.

RICK Heeft me ook klauwen met geld gekost, die hobby. Maar ja, ben nooit echt goed geweest in zaken.

LASZLO Ik geef je honderdduizend Franc voor die uitreisvisa.

RICK Nee dank je.

LASZLO Tweehonderdduizend.

RICK Je kan er een miljoen van maken. Drie. Het blijft nee.

LASZLO Als het niet om het geld gaat, en je geen moreel bezwaar hebt tegen mijn strijd, wat is dan de reden om mij niet te helpen?

RICK Dat mag je aan je vrouw vragen.

LASZLO Mijn vrouw?

Laszlo kijkt Rick verrast aan. Dan horen we, in het café, hoe een groep nazi's het Horst Wessellied aanheft. Laszlo stapt uit het kantoor, Strasser staat luidkeels tussen de andere Duitsers te zingen.

STRASSER Die Fahne hoch! Die Reihen fest geschlossen!
SA marschert mit ruhig festem Schritt.

Kam'raden, die Rotfront und Reaktion erschossen,
Marschier'n im Geist in unser'n Reihen mit.

Laszlo kijkt naar Sam.

LASZLO Speel de Marseillaise. Spelen!

Rick knikt naar Sam en deze begint de Marseillaise te spelen. Lászlo staat op en zingt. Dit kan een grootse scène zijn, zoals in de film, waarbij twee groepen tegenover elkaar staan waarbij de Marseillaise wint, maar het kan ook een krachtmeting zijn tussen twee mannen, een muzikaal gevecht tussen twee ideologieën, misschien zelfs iets breekbaars tegenover iets vernietigends.

LASZLO Allons enfants de la Patrie,
le jour de gloire est arrivé!
Contre nous de la tyrannie
L'étendard sanglant est levé.

Entendez-vous dans les campagnes
Mugir ces féroces soldats?
Ils viennent jusque dans vos bras
Égorger vos fils, vos compagnes!

STRASSER Die Straße frei den braunen Bataillonen.

Die Straße frei dem Sturmabteilungsmann!
Es schau'n auf's Hakenkreuz voll Hoffnung schon Millionen.
Der Tag für Freiheit und für Brot bricht an.

LASZLO Aux armes, citoyens, Formez vos bataillons.
Marchons! Marchons! Qu'un sang impur Abreuve nos sillons

In het origineel 'wint' de Marseillaise hier. Maar het valt te overwegen of hier de overwinning minder uitgesproken uitvalt. Het grijze gebied is misschien interessanter dan het makkelijke scoren.

LASZLO Vive la France! Vive la democracie!

STRASSER Zo is het wel weer genoeg.

RICK Ze zingen maar een liedje, dat is alles.

STRASSER U biedt hier een podium aan een terrorist.

LASZLO Ik laat mij niet tegenhouden door uw grenzen, uw wetten, uw tralies, nee,
zelfs niet door het prikkeldraad van uw concentratiekampen,
Ik verzet mij, ja, maakt dat mij tot terrorist?

STRASSER Ja.

LASZLO Goed. Dan ben ik een terrorist. Vrijheid bestaat niet zolang u bestaat.
Dit eindigt met een kogel. Tussen uw ogen. En anders in mijn rug.

STRASSER Dat kan geregeld worden. Meneer Blaine,
ik eis dat u dit etablissement onmiddellijk sluit.

RICK Maar iedereen hier heeft het nog zo naar zijn zin.

STRASSER iets te veel, naar mijn smaak.
Renault!

Renault komt op.

RENAULT Herr Sturmbannführer Strasser!
Wat kan ik voor u doen.

STRASSER U dient dit broeiest onmiddellijk te sluiten.

RENAULT Daar heb ik geen enkele reden voor.
Op welke gronden?

STRASSER Verzin maar iets!

Strasser af.

RENAULT *tot Rick*
Meneer Blaine, wat een vreselijke,
vreselijke toestand, abject, infaam,
het is een enorme schok voor mij, enorm,
dat u hier illegale gokactiviteiten toestaat.

Uw café is tot nader order gesloten.

Een ober overhandigt Renault een stapel bankbiljetten.

OBER Capitain Renault,
uw roulettewinst van vanavond.

RENAULT Iedereen eruit. Uit uit uit!

Renault blaast op zijn fluitje.

Licht uit. We horen de Marseillaise in mineur.

8.

Ilsa, zenuwachtig, wacht tot Laszlo terugkomt met, hopelijk, de visa.

ILSA Victor, ik maak me zorgen,
wat zei Rick, heeft hij de visa?

LASZLO Hij is niet van plan ze te verkopen.

ILSA *nerveus*
Waarom niet?

LASZLO Dat moest ik jou vragen.

ILSA Mij?

LASZLO Ja. Dat mag je aan je vrouw vragen, zei hij.

Gespannen stilte.

LASZLO Ilsa, ik...
Toen ik vast zat, in het kamp,
was je toen...
Voelde je je eenzaam, in Parijs?

ILSA Ja. Victor. Vreselijk.

LASZLO Ik ken dat gevoel.
Dat soort eenzaamheid.

Stilte.

LASZLO Ik hou vreselijk veel van je.

ILSA Ja. Dat weet ik.

Stilte.

ILSA Victor, wat er ook gebeurt,
of gebeurd is, of, wat er ook,
je moet geloven dat ik,
ik bedoel...

LASZLO Stil maar. Ik geloof je.

Hij kust haar.

LASZLO En nu moet ik gaan.

ILSA Wat? Waarheen?

LASZLO Ik heb een bijeenkomst.

ILSA Van het verzet?
Ga niet, Victor,
alsjeblieft,
ik heb een vreselijk voorgevoel.

LASZLO Ik heb geen keus, lieverd,
 het is belangrijk.

Hij vertrekt.

ILSA Victor.

Hij draait zich om.

ILSA Wees voorzichtig.

Hij verdwijnt. Zij wacht even, gaat dan naar het kantoor van Rick. Ze wacht in het donker.

9.

ILSA Rick. Ik moet je spreken.

RICK Verstoppertje in het donker.
Zijn we weer in Parijs?

ILSA Alsjeblieft, Rick,
ik heb die visa nodig.
Wat wil je ervoor hebben?

RICK Dit heb ik al met je man besproken.

ILSA Niet alle ruilhandel is financieel.

RICK Ik ben niet geïnteresseerd.

ILSA Jij weet waar hij voor vecht.
Jij gelooft in hetzelfde.

RICK Ik vecht nergens meer voor
en het enige waar ik in geloof
dat ben ik zelf. En dat ook maar nauwelijks.

ILSA Alsjeblieft, Rick, doe het voor mij.
We hielden toch van elkaar?
Als die herinnering iets voor je betekent...

RICK Als jij denkt dat je met Parijs
je onderhandelingspositie verstevigt
heb je het flink mis.

ILSA Er staat zoveel op het spel, zoveel
dat groter is dan jij, dan ik,
dan wij allemaal. En het enige
waar jij aan kan denken,
is dat gekwetste ziertje van je.

RICK Ja, dit is inderdaad een veel betere tactiek.

ILSA Je bent een lafaard.

Ze breekt.

ILSA Oh, Rick, alsjeblieft,
Victor gaat hier dood
als je ons niet helpt.

RICK Is dat dan zo erg?
Ik ga dood in Casablanca.
Prima plek om te sterven.

Hij pakt een sigaret.

RICK Als dat alles was...

Hij kijkt weer op, Ilsa heeft hem onder schot.

ILSA Je geeft me geen keus.
Ik wil die visa.

Een moment kijkt Rick vol bewondering naar Ilsa.

RICK Neh.

ILSA Ik vraag het nog één keer,
geef me die visa.

RICK Als Victor en het verzet
zo belangrijk voor je zijn,
goed, prima, ga je gang,
schiet maar.

Je doet me er een plezier mee.

Rick loopt naar haar toe, hij reikt naar haar, ze laat het pistool zakken.

ILSA Rick... Ik heb zo hard geprobeerd
je te ontlopen. Ik dacht dat ik je
nooit van mijn leven meer zou zien.
Dat je uit mijn leven was verdwenen.

RICK Had je dat zo graag gewild?

ILSA Jij weet niet wat ik heb meegemaakt.
Hoe veel ik van je hield.
Hoe veel ik nog steeds van je hou.

Ze valt in zijn armen. Omhelzen elkaar. Lichten dimmen. Muziek. As Time Goes By.

SAM Misschien dat een wereld in brand
ook harten sneller op doet vlammen,
of is dat mijn romantische inborst?

Misschien bestaat de romantiek enkel achteraf,
verwarren we de doodsangst en de trauma's
met een soortgelijk gevoel: liefde. Net zo
onbetrouwbaar, snijdend en verwoestend
maar met een veel beter imago.

Ik ben bevooroordeeld, misschien,
ik zag mijn vriend veranderen,
zijn pantser van onverschilligheid,
hard als staal, werd aluminiumfolie,
kreukbaar, door vrouwenhand tot prop te drukken
slechts geschikt om bederfelijke waar
enkele dagen te behoeden voor de rot.

Maar rot is onontkoombaar.

Flashback naar Parijs.

RICK Wie ben jij echt?
En wie was jij hiervoor?
Wat deed je en wat dacht je?

ILSA Dat is lang geleden, voorbij,
vraag het me niet.

Stilte.

ILSA Waar denk je aan?

RICK Ik vroeg me af, waarom...
waarom ik?

ILSA Er was iemand anders.
Maar die is dood.

RICK De nazi's?

Stilte.

RICK Ze zullen Parijs binnenkort binnenvallen.

ILSA Het is niet meer veilig voor jou.
Je moet hier weg.

RICK Nee, wij moeten hier weg.
De trein naar Marseille vertrekt om vijf uur.
Ik kom je om half vijf bij je hotel halen.

ILSA Nee, ik moet...
Ik moet eerst nog iets doen.
Ik zie je op het station.

RICK Dat is goed. En wat denk je,
zullen we trouwen als we daar zijn?

ILSA Zo ver kan ik niet vooruit kijken.

RICK Nee, dat is ook zo. We vragen de machinist wel
om ons op de trein te trouwen.

ILSA Oh, lieverd...

RICK Nou, waarom niet? Hé, hé, wat is er nou?

ILSA Ik hou zoveel van jou. En ik haat deze oorlog zo.
Als je niet vertrekt, ik bedoel, als er iets is
dat tussen ons in komt te staan...

RICK Wat dan?

ILSA Ik wil dat je weet...

RICK Wat?

ILSA Kus me. Kus me alsof het de laatste keer is.

Terug in het nu.

RICK Waar was je?

ILSA Achter mijn geluk had altijd
een zweem verdriet gelegen.
Toen wij elkaar leerden kennen
was mij verteld dat mijn man,
Victor, in het kamp was vermoord.

RICK Ik was afleiding.

ILSA Natuurlijk had ik in gedachten al afscheid genomen,
wie als vrijheidsstrijder naar een kamp gesleept wordt
komt daar meestal niet ademend uit. Maar
als het doodsbericht dan komt, neemt het alle hoop
die je had gekoesterd, tegen beter weten in, weg.

RICK Je was niet verliefd, je was in de rouw.

ILSA Ik was allebei. En ik voelde me schuldig.

RICK In tijden van oorlog is iedereen schuldig.
Iedereen die niet gevangen zit tenminste.

ILSA Jij kan alles op afstand houden met je oneliners, of niet?

RICK Maar hij was niet dood. Victor.

ILSA Op de dag dat wij, samen, Parijs zouden verlaten
klopte een vriend van het verzet aan.
Victor leefde nog, gewond, gebroken,
maar ademend. Hij had me nodig.
Ik wilde het vertellen, echt, maar ik kon het niet.
Ik wist dat je dan in Parijs zou blijven,
dat de Gestapo je zou grijpen. Dus.
Goed. Je kent de rest van het verhaal.

RICK Hm.
Een verhaal met een open einde.
En nu?

ILSA Ik verzet me niet meer. Ik heb je al eens
verlaten, dat lukt me geen tweede keer.
Ik wil het goede doen. Ik wil het juiste doen.
En ik weet niet of die twee hetzelfde zijn.
Voor wie moet ik kiezen als ik voor mezelf kies?
Geen idee. Ik kan niet meer denken.
Kan jij voor mij denken? Voor ons?

RICK Dat is goed. Dat zal ik doen.
Here's looking at you, kid.

Donkerslag.

10.

Geweerschoten. Laszlo verschijnt, hij ontwijkt kogels. Hij drukt zichzelf tegen een muur, probeert zich onzichtbaar te maken voor zijn achtervolgers. Het licht uit de koplampen van een politiewagen strijkt langs hem. Hij klimt door het raam van Ricks kantoor in het café. Laszlo is buiten adem, zijn hand bloedt, Rick verschijnt.

LASZLO Er was een inval.

Rick kijkt naar de bloedende hand van Laszlo.

LASZLO Het is niets.
Een sneetje.

Rick schenkt een borrel in.

RICK Hier, een pleister.

Hij geeft het glas aan Laszlo.

LASZLO Dank je.

RICK Vraag je je wel eens af of het allemaal de moeite waard is?
Ik bedoel, om er je leven voor op het spel te zetten?

LASZLO Ik kan me net zo goed afvragen waarom ik adem.

RICK En? Waarom?

LASZLO Vergis je niet, het verzet is niet mijn enige drijfveer.
Ik ben ook nog menselijk. Al te menselijk.
Bloed stroomt omdat het hart klopt.
Het is grappig, een beetje raar misschien,
dat we allebei verliefd zijn op dezelfde vrouw.

Een flauwe glimlach speelt om Ricks mondhoeken, en verdwijnt.

LASZLO Dat zag ik de eerste avond al. Ik vraag maar
om één ding. Niet om de uitreisvisa.
Die wil je me niet geven. Prima. Maar,
ik wil dat mijn vrouw veilig is. Gebruik
de visa zelf, neem haar mee, weg van hier.

Rick kijkt hem verbaasd aan.

RICK Hou je zoveel van haar?

LASZLO Ik hou zoveel van haar.

Er wordt op de deur gebonsd. Een Franse agent schreeuwt.

AGENT Laszlo! We weten dat je hier bent.

Laszlo en Rick zwijgen.

AGENT Je kan kiezen. Kom naar buiten
of we komen je halen.

RICK Je laat mijn deur heel.

AGENT We hebben een arrestatiebevel.

LASZLO Wat is de aanklacht?

AGENT Dat zal de Capitain je morgen zelf wel vertellen.

Laszlo kijkt Rick aan en vertrekt dan. Voor de agent de deur openbreekt, loopt Laszlo naar buiten.

11.

De volgende ochtend. Het kantoor van Renault. Rick loopt ongeduldig heen en weer. Hij wil roken, of mimet een onzichtbare sigaret. Renault op.

RENAULT Rickie! Na al die jaren Casablanca
 kom je me eindelijk eens op het werk opzoeken.

RICK Goedemorgen.

RENAULT Ik had gister een heel leuk dametje op het oog,
 maar die is me door de neus geboord.

RICK Ik leef met je mee.

RENAULT Kat in het bakkie, dacht ik,
 tot haar man als door een wonder
 met roulette won.

RICK Geluksvogel.

RENAULT Geluk, ja, dat zal het zijn.
 Koffie?

RICK Zou je Laszlo niet eens laten gaan? Dit is Duitsland niet,
 de nazi's hebben hier niks te zeggen. Ja, je kan hem
 een boete geven van een paar honderd franc,
 je kan hem dertig dagen vasthouden. En dan?

RENAULT Rickie, ik raad je ten zeerste af
 Laszlo te helpen verdwijnen.

RICK Waarom denk je
 dat ik mijn nek voor hem uit zou steken?

RENAULT Jij hebt de visa.
 Ontken het maar niet.

RICK Ja, die heb ik ja. Maar die ga ik zelf gebruiken.
 Vannacht zit ik in het vliegtuig, dan is het dag dag Casablanca.

RENAULT Oh?

RICK En ik neem Ilsa Lund met me mee.

RENAULT Zo.

RICK Dus nee. Ik ben niet van plan
 Laszlo te helpen verdwijnen.
 In ieder geval niet zoals jij bedoelt.

RENAULT Wat maakt het dan nog uit
 wat er met hem gebeurt?

RICK Hij is haar man. Ze weet waarschijnlijk dingen
 waar Strasser in geïnteresseerd is. Ik wil voorkomen

dat die ariër achter Ilsa aan gaat. Dus, Louis, ik wil iets met je afspreken. In plaats van een vage aanklacht die op drijfzand is gebouwd, wil ik je helpen Laszlo écht te pakken te nemen. Voor iets groots. Iets dat hem terug smijt in dat concentratiekamp. Dat zou jou ook niet al te slecht uitkomen, carrièregewijs, of wel?

RENAULT Zeker niet slecht. Duitsland - *hij verbetert zichzelf* of, ik bedoel, Vichy zal het op prijs stellen.

RICK Laat hem dan gaan. Zorg dat je over een half uur op mijn kantoor bent. Laszlo is er dan ook, voor de visa, en dan heb je het bewijs om hem te arresteren voor moord op die Duitse koeriers. Dan heb jij hem en krijgen wij Strasser niet op onze nek.

RENAULT Rickie, ik ga je missen. Ik ken niemand in Casablanca die nog minder scrupules heeft dan ik.

RICK Dank je.

RENAULT Dat zeg ik zonder moreel oordeel hè. Dat is evolutie. Wie zich het best aanpast aan de omstandigheden, die overleeft. Wij lijken op elkaar, Rick, wij passen ons aan. Geef mensen hout en sommigen bouwen een kruis en gaan op de knieën. Anderen bouwen een galg en hangen zich op. Maar wij, Rickie, wij bouwen een boot en laten ons met de stroom meevoeren.

RICK Waarom zou je je verzetten tegen het onvermijdelijke?

RENAULT Krijg je alleen maar spierpijn van.

RICK Dag, Louis. Oh, en fluit je mannetjes terug, Laszlo hoeft maar een van die stumpers te ruiken en hij weet dat hij in de val loopt.

Rick vertrekt. Donker.

12.

Licht aan. Rick in zijn café Americain. Hij heeft de uitreisvisa voor zich liggen. Bestudeert ze. Renault komt binnen.

RICK Je bent laat.

RENAULT Ben je er klaar voor?

RICK Ik heb de visa hier.

Het geluid van een auto die afremt, tot stilstand komt.

RICK Daar zijn ze.
 Je kan beter in mijn kantoor wachten.

Renault verdwijnt. Ilsa haast zich binnen, duidelijk gespannen.

ILSA Rick, Victor is ervan overtuigd
 dat ik met hem mee ga.
 Heb je hem niet over ons verteld?

RICK We zeggen op het vliegveld wel
 dat jij blijft. Hoe minder tijd hij heeft
 om te beseffen wat er aan de hand is,
 hoe gemakkelijker het voor ons is.
 Vertrouw me maar.

ILSA Ik vertrouw je.

Victor Laszlo op.

LASZLO Rick, ik weet niet hoe ik je moet bedanken.

RICK Wacht daar nog maar even mee tot je veilig bent.
 Alsjeblieft, hier heb je de visa.

Laszlo neemt de visa dankbaar aan.

LASZLO Dit zal ik nooit vergeten.

Laszlo neemt Ilsa bij de hand, ze draaien zich om, maar voor ze kunnen vertrekken horen ze Renault.

RENAULT Victor Laszlo! Je staat onder arrest
 voor medeplichtigheid aan de moord op de twee
 Duitse koeriers die deze visa bij zich droegen.

Laszlo en Ilsa zijn volkomen verrast. Ze kijken naar Rick. Ilsa's ogen vullen zich met afgrijzen. Renault neemt de visa van Laszlo af.

RENAULT Denk maar niet dat je kan ontsnappen, Laszlo.
 Dit pand is volledig omsingeld. Oh, je snapt niet
 wat er aan de hand is? Het is vrij simpel, of niet,
 Rickie? Het ziet ernaar uit dat liefde triomfeert
 over trouw. Godzijdank! Zeg, vriend...

Hij draait zich om en ziet dat Rick hem onder schot houdt.

RENAULT Zeg vriend...

RICK Even een stapje terug, Louis. Er wordt hier
niemand gearresteerd. Nu nog even niet tenminste.

RENAULT Ben je helemaal gek geworden?

RICK Die kans acht ik aanwezig.
Ga zitten.

RENAULT Zou je ergens anders op willen richten?

RICK Ik zou je liever niet neerschieten,
maar zet nog één stap en je gaat lekken.

RENAULT In dat geval pak ik er even een stoel bij.

RICK Nu bel je het vliegveld. Zeg dat alles in orde is.
Er zijn geen problemen met de uitreisvisa.
Ik hou dit hier op je hart gericht.

RENAULT Mijn minst kwetsbare plek.

Renault belt, niet naar het vliegveld maar naar Strasser.

RENAULT Is dit het vliegveld?

STRASSER Nee, dit...

RENAULT Capitain Renault hier.

STRASSER Ja?

RENAULT Alles is in orde. De reizigers met de uitreisvisa
mogen zonder problemen aan boord
van het vliegtuig naar Lissabon gaan.
Begrepen?

STRASSER Hallo? Renault?

Renault hangt op.

STRASSER De wagen! Snel!

Strasser toetst een ander nummer in.

STRASSER Majoor Strasser hier. Stuur onmiddellijk
een patrouille naar het vliegveld.
Verstehen Sie? Schnell schnell schnell!

Donkerslag.

13.

In de donkerslag horen we een omroepbericht van het vliegveld en tegelijkertijd een auto die met gierende banden remt, slaande deuren, et cetera. Een lichte mist zet op.

BERICHT De vlucht naar Lissabon vertrekt over tien minuten van de oostelijke startbaan. Zicht is anderhalve mijl, weersomstandigheden matig met een lichte mist op de grond, diepte vijfhonderd, verder onbewolkt.

Rick komt op met Ilsa. Hij roept naar Renault.

RICK Louis, zeg tegen je chauffeur dat hij Laszlo helpt met de bagage.

Renault op.

RENAULT Geregeld.

RICK En als je het niet erg vindt, zou jij dan de namen willen invullen? Met jouw handschrift zien de visa er nog officiëler uit.

RENAULT Jij denkt ook overal aan, slimmerik.

RICK De visa kunnen op naam van meneer en mevrouw Victor Laszlo.

Ilsa en Renault kijken Rick verbijsterd aan.

ILSA Maar ik snap het niet, waarom...

RICK Omdat jij met je echtgenoot op dat vliegtuig stapt.

ILSA Nee, Rick, nee. Vannacht zei je tegen me...

RICK Vannacht hebben we heel wat gezegd, jij en ik. Je hebt geen idee wat je te wachten staat als je bij mij blijft. Kans van negen op tien dat we allebei in een concentratiekamp terecht komen. Of niet, Louis?

RENAULT Majoor Strasser zou erop staan.

ILSA Dat zeg je alleen maar om me te laten gaan.

RICK Ik zeg het omdat het waar is. Van binnen weten we allebei dat jij bij Victor hoort. Jij bent zijn brandstof. Als dat vliegtuig vertrekt en jij zit niet naast hem dan zal je opgevreten worden door schuldgevoel en spijt.

ILSA Niet.

RICK Misschien niet vandaag.
Misschien niet morgen.
Maar binnenkort
en voor de rest van je leven.

ILSA Maar... en wij dan?

RICK We zullen altijd Parijs hebben.
We waren het kwijt, tot jij
naar Casablanca kwam.
Vannacht kregen we het terug.

ILSA Ik heb beloofd je nooit meer in de steek te laten.

RICK Dat doe je ook niet. Luister, ik ben niet zo goed
in dit altruïstische gedoe, maar je hoeft geen genie te zijn
om te zien dat de probleempjes van drie
onbeduidende mensen niks voorstellen
in deze waanzinnige wereld. Op een dag
begrijp jij dat ook. Onze tijd is geweest.
Here's looking at you, kid.

Ze kijken elkaar aan. Laszlo op.

LASZLO Hier alles in orde?

RICK Nog een ding, voor je vertrekt.

Laszlo heeft een voorgevoel over wat Rick te zeggen heeft.

LASZLO Je bent me geen uitleg verschuldigd.

RICK Je krijgt hem toch, omdat het je
misschien later wel iets kan schelen.
Vannacht kwam Ilsa bij mij langs,
een wanhoopspoging om de visa in handen te krijgen.
Dat is waar, toch Ilsa?

ILSA Ja.

RICK Ze heeft alles geprobeerd, ze heeft me zelfs
proberen overtuigen dat ze nog van me hield.
Maar dat was lang, lang geleden. Dat ze deed
alsof dat niet zo was, was om jou te redden.
Ik heb haar niet tegengehouden.

LASZLO Ik begrijp het.

Rick geeft Laszlo de visa.

LASZLO Bedankt. Dit betekent heel veel.
Welkom terug bij het verzet.
Dit keer wint onze kant, ik weet het zeker.

Op de achtergrond klinkt een opstartend vliegtuig.

LASZLO Ben je er klaar voor, Ilsa?

Ilsa kijkt Rick nog een laatste keer aan.

ILSA Ja.
Bedankt Rick.
Zorg goed voor jezelf.

RICK Schiet nou maar op,
straks mis je het vliegtuig.

Ilsa en Laszlo haasten zich naar het vliegtuig. De startgeluiden klinken harder.

RENAULT Dus.

RICK Dus.

RENAULT Je weet wat er nu moet gebeuren, toch?

RICK Geen prettige dingen.

RENAULT Zeker geen prettige dingen. Ook niet voor mij.
Ik moet je arresteren.

RICK Ik snap het.

RENAULT Sorry.

RICK Zodra het vliegtuig is opgestegen.

RENAULT Dat kleine verhaaltje voor het slapen gaan,
dat je Ilsa op de mouw speldde,
ze wist dat je loog, maar ze vertrok toch.

Rick reageert niet. Gierende remmen. Dichtslaand portier. Strasser rent op.

STRASSER Dat telefoontje, wat was dat telefoontje?

RENAULT Victor Laszlo zit in dat vliegtuig.

STRASSER Wat! Hou die kist dan tegen!
Hou tegen voor 'ie opstijgt!
Nu!

Renault verroert zich niet. Strasser kijkt naar Rick en rent dan naar de telefoon. Rick richt zijn pistool op Strasser.

RICK Leg die telefoon neer.

STRASSER Ik raad u aan u nergens mee te bemoeien.

RICK Leg neer of ik schiet.

Strasser negeert hem.

STRASSER De verkeersleiding, nu.

RICK Leg neer!

Strasser pakt met zijn vrije hand zijn pistool en schiet op Rick. Hij mist. Rick schiet terug, hij raakt Strasser die ineen krimpt en sterft. Het vliegtuig stijgt op.

Politiewagens arriveren (de patrouille die Strasser eerder had besteld). Gierende remmen, slaande portiers, et cetera. Een Franse agent op.

AGENT Mon Capitaine!

RENAULT Majoor Strasser is neergeschoten.

Korte stilte. Renault kijkt Rick aan.

RENAULT Pak de gebruikelijke verdachten op.

AGENT Oui, mon Capitaine!

De agent vertrekt. Rick en Renault kijken elkaar aan. De Marseillaise begint te spelen.

RENAULT Het is misschien een idee als je een tijdje wegblijft uit Casablanca. In Brazzaville ligt een garnizoen van de Vrije Fransen gelegerd. Wellicht kan ik vrije doorgang voor ons regelen.

RICK Voor ons?

RENAULT Gezien de omstandigheden wordt het voor mij ook eens tijd mijn horizon te verbreden.

RICK Louis, dit zou best eens het begin kunnen zijn van een prachtige vriendschap.

Rick en Renault lopen de nacht in.

SAM Tijd is vreemd.
Soms raast een jaar voorbij in een minuut,
dan weer duurt een seconde honderd dagen.

Verandert de wereld met de tijd?
Of veranderen alleen de namen,
woeden de oorlogen op andere continenten,
stromen de vluchtelingen enkel
een andere windrichting op,
blijft de toekomst altijd even ongewis?

En vergeten we soms alleen
dat mensen, waar dan ook,
wanneer dan ook,
altijd meer op elkaar lijken
dan van elkaar verschillen.

Applaus

EINDE